

Tuula Ahokainen

Opinto-ohjaajakoulutus

Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2012 - 2013

Pienen lukion ja yläkoulun ohjaussuunnitelman laatiminen

Suomessa on tällä hetkellä vielä monta varsin pientä lukiota, jotka toimivat kiinteässä yhteistyössä paikallisen peruskoulun yläasteen kanssa. Suurin osa aineenopettajista toimii sekä yläkoulussa että lukiossa, parhaimmillaan – tai pahimmillaan – myös viereisen pienen kunnan yläkoulussa tai paikallisessa ammattioppilaitoksessa kaksoistutkintoa suorittavien opiskelijoiden lukio-opintoja opettamassa. Saattaapa jokunen opettaja opettaa myös joitakin alakoulun aineita, esimerkiksi vieraita kieliä. Myös yläkoulun oppilaanohjaus ja lukiolaisten opintojen ohjaus on yksissä käsissä eli yläkoululla ja lukiolla on yhteinen opintojen ohjaaja. Yksi oppilaitoksen ohjaustyön käytännön työkaluista on ohjaussuunnitelma. Yläkoulun ja lukion yhteinen opinto-ohjaaja on luonnollisestikin mukana tekemässä molempia ohjaussuunnitelmia, joten joidenkin yläkoulun ja lukion ominaispiirteiden vertailu lienee suhteellisen luontevaa siinä tilanteessa. Käsittelen seuraavassa erään pienen yläkoulun ja lukion ohjaussuunnitelman laatimista pohjustavia asioita sekä suunnitelman tekovaiheessa esille nousseita seikkoja nimenomaan lukion ryhmänohjaajan ohjaukseen liittyvistä tehtävistä.

Opetushallitus julkaisi 22.12.2014 perusopetuksen uuden opetussuunnitelman perusteet. Useimmissa peruskouluissa ollaan jo täydessä vauhdissa työstämässä uuden opetussuunnitelman mukaista koulukohtaista opetussuunnitelmaa. Uusissa opetussuunnitelman perusteissa määritellään koulujen ohjaussuunnitelman sisällöksi oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjaon sekä tarvittavat monialaiset verkostot. Tämän lisäksi mainitaan kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Lisäksi uudet opetussuunnitelman perusteet ottavat huomioon opettajien osuutta ohjauksessa toteamalla opettajien hyödyntävän ajantasaista tietoaan jatko-opinnoista ja työelämästä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 153.) Peruskoulun uusimmat opetussuunnitelmat kannustavat näkemään ohjauksen eräänlaisena koko oppilaitoksen

toteuttamana ohjauksellisena strategiana. Myös lukio-opetusta on jo vuosia kannustettu näkemään ohjaus osana koko koulu- ja opiskeluyhteisön toimintaa. Siis toimintana, joka on kaikkien kouluyhteisön toimijoiden vastuulla. Ohjauksen merkitystä haluttiin korostaa myös 13.11.2014 annetussa asetuksessa lukiokoulutuksen yleistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Siinä lisättiin opinto-ohjausta yksi pakollinen kurssi ja määriteltiin tavoitteeksi painottaa opiskelijan jatko-opintosuunnitelman laatimista. (Opetushallituksen verkkouutiset 2014)

Miksi on hyödyllistä oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman lisäksi kirjoittaa ohjaussuunnitelma yläkoulua ja lukiota varten? Yksi syy siihen on yläkoulun ja lukion ohjaustoiminnan jatkuvuuden varmistaminen henkilövaihdoksista riippumatta. Shrey (2009, 39) käyttää termiä ”hiljainen tieto” puhuessaan ohjaussuunnitelman kirjaamisen tärkeydestä. Jos ohjauksen käytäntöjä eli tätä hiljaista tietoa ei kirjata mihinkään, eikä myöskään pidetä ajan tasalla, ovat hyvät käytänteet vaarassa kadota heti seuraavan organisaatiouudistuksen tai henkilövaihdoksen yhteydessä. Minkä jälkeen pian huomataan, että asiat eivät suju halutulla tavalla ja perustetaan tiimi keksimään uudelleen se sama pyörä, joka on jo muutamaan kertaan keksittykin ja hukataan näin resursseja, joille varmasti löytyisi muuta käyttöä.

Toinen syy ohjaussuunnitelman tekemiseen löytyy toimijoiden vastuualueiden määrittämisestä. Toisaalta on niin, että juuri henkilövaihdosten ja uusiutuvien opetussuunnitelmien myötä eri toimijoiden vastuualueiden rajat hämärtyvät helposti sekä peruskoulussa että lukiossa niin, että niiden välille jää ikään kuin valkoisia läikkiä kartalle, ei kenenkään maata, josta ei tunnu kukaan ottavan vastuuta. Toisaalta ehkä etenkin lukiossa on ollut haastavaa mieltää opiskelijoiden ohjausta koko lukion vastuualueeksi; alueeksi, jolle jokainen aineenopettaja ja ryhmänohjaaja voi ja tuleekin ”vallata” oma alueensa. Lerkkanen (2011, 46) näkee lukiolaisten ohjauksen saatavuudessa ongelmana muun muassa sen, että ohjausta ei nähdä lukion perustehtävänä, vaikka se on määritelty kaikkien toimijoiden tehtäväksi. Toisena ongelmana Lerkkanen mainitsee puuttuvan ohjaussuunnitelman, josta johtuu ohjauksen työnjaon ja organisoitumisen heikkous. Suomen Lukiolaisten Liitto ry (2012, 6) yhtyy Lerkkasen toteamukseen. Edelleen Liitto nostaa esille ryhmänohjaajien ja aineenopettajien ohjauksellisen vastuun ja roolin vahvistamisen haasteellisuuden yrityksistä huolimatta. Kolmas asia, jonka Liitto ottaa puheeksi, on jatko-opintovalmiuksien painottuminen oppiainekohtaisesti. Lukiolaisen jatko-opintovalmiuksia tulisi arvioida oppiainerajat ylittäen eikä vain yksittäisten tenttien kautta.

Suomen Lukiolaisten Liitto ry näkee henkilökohtaisen jatko-opintosuunnitelman laatimisen erittäin tärkeänä opiskelijan kannalta. Opinto-ohjaajien pitäisi ehtiä ohjata ei vain kirjallisen jatko-opintosuunnitelman tekemistä heti ensimmäisenä lukiovuonna vaan myös käydä henkilökohtaisia keskusteluja opiskelijoiden kanssa säännöllisin väliajoin, jotta opiskelija voi päivittää ja tarkentaa jatko-opintosuunnitelmaa koko lukion aikana.

Myös Väyrynen (2011, 128) edellyttää lukioissa entistä selkeämpää ohjauksen koordinoitua ja resursointia. Hänen mielestään ryhmänohjaajien roolia tulisi vahvistaa opintojen suunnittelussa ja opintojen edistymisen seuraamisessa, jotta opintojen ohjaaja voisi keskittyä enemmän opiskelun ohjaukseen ja henkilökohtaiseen ohjaukseen, lukioaikaisen opiskelusuunnitelman ja jo edellä mainitun jatko-opintosuunnitelman ohjaukseen. Aineenopettajan ohjauksellisenä tehtävänä lukiossa on oman oppiaineensa opiskelun ohjaus sekä myös oppimaan oppimisen ohjaaminen. Peruskoulun puolella Haime ja Huttunen (2011, 161) jakavat ohjauksen kolmen kukkulan mallia käyttäen tehtävät: luokanohjaaja painottaa kasvun ja kehityksen tukemista, aineenopettaja oppimaan oppimisen ohjausta oman aineensa näkökulmasta ja oppilaanohjaaja oppilaan uravalinnan ohjausta ja jatko-opintoihin ohjaamista.

Aineenopettajien tehtävät näyttäisivät esiintyvän aika pitkälle samankaltaisina sekä lukiossa että peruskoulussa. Peruskoulun luokanohjaajan ja lukion ryhmänohjaajan tehtävät sen sijaan eroavat toisistaan siinä, että peruskoulussa painotetaan oppilaan kasvun ja kehityksen tukemista, kun taas lukiossa painottuu opintojen edistymisen seuraaminen. Lukiossa on kuulunut enenevässä määrin vaatimuksia ryhmänohjaajille, että he hoitaisivat enemmän lukioaikaisten opintojen ohjausta sen lisäksi että he seuraavat opintojen edistymistä. Täten he antaisivat osaltaan opinto-ohjaajalle enemmän resursseja paneutua esimerkiksi jatko-opintosuunnitelmien ohjaamiseen. Ehkä näissä roolien eroissa näkyy myös lukioon siirtyneiden opiskelijoiden erilaisen kehitystason huomioonottaminen. Lähtökohtana lienee tällöin, että lukiolaiset ovat jo pidemmälle edistyneitä henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen osalta, joten ryhmänohjaaja voi enemmän keskittyä puhtaasti lukio-opintojen suunnitteluun tulevaisuuden uratoiveet huomioon ottaen ja myös opintojen edistymisen seuraamiseen. Ryhmänohjaajana lukiolaisen ohjaaminen lukio-opintojen suunnittelussa ei kuitenkaan saata olla aivan ongelmattonta, oletetaanhan silloin ryhmänohjaajan tietävän, mitä lukioaineita ja –kursseja kunkin opiskelijan jatko-opintosuunnitelmat edellyttävät. Opinto-ohjaajan substanssiosaamiseen tämä tieto

luonnollisestikin kuuluu. Monissa lukioissa on siis koettu opinto-ohjaajien ja ryhmänohjaajien ohjauksellisten vastuualueiden määrittelemisen haasteelliseksi.

Ohjaussuunnitelman jäsentely opinto-ajan ja tehtäväjaon mukaan

Kun ohjaussuunnitelmaa aletaan valmistella, täytyy ottaa huomioon, että ohjaussuunnitelma voidaan jäsenellä eri tavoin. Anttonen ja Portaankorva (Ohjaussuunnitelman laatiminen – Materiaalia Oulun seudun kunnille ja kouluille.) kuvaavat neljää ohjauksen ulottuvuutta: opinto-ajan mukaista eli sitä, milloin ohjaus tapahtuu; sisällön tai teeman mukaista; ohjauksen työmuodon mukaista ja työnjaon mukaista eli sitä, kenen vastuulla ohjauksen osa-alueet ovat. Kun ohjaussuunnitelma laaditaan työnjaon mukaan, selvitetään oppilaitoksen toimijoiden vastuualueet yhdessä, jolloin kaikki pääsevät osallistumaan selvitystyöhön. Myös oppilaitoksen ulkopuolelta löytyy sidosryhmiä kuten esimerkiksi terveyskeskus ja nuoriso- ja liikuntatoimi. Oppilaitoksen sisäisiä toimijoita ovat tukioppilaat (lukiossa tutorit), oppilaskunnan hallitus, aineenopettajat, erityisopettaja, luokanvalvoja tai -ohjaaja (lukiossa ryhmänohjaajat), opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori, koulusihteeri, apulaisrehtori ja rehtori.

Opintoajan mukaan laadittava ohjaussuunnitelma jaetaan viiteen osaan: ennen opintojen alkamista, opintojen alussa, opintojen aikana, opintojen päättövaiheessa ja opintojen jälkeen. Opintojen alussa esimerkiksi yläkoululaiset tutustutetaan yläkouluun jo 6. luokan aikana; opintojen alussa, esimerkiksi seiskaluokkalaisten ryhmäyttäminen; opintojen aikana, esimerkiksi opintojen seuranta ja tuki ja opiskelutaitojen kehittäminen; opintojen päättövaiheessa, esimerkiksi ysluokkalaisten tutustumiset toiselle asteelle ja yhteishakuinformointi; ja opintojen jälkeen, esimerkiksi jatko-opintoihin sijoittumisen seuranta. Esimerkiksi Elimäen lukion ohjaussuunnitelmassa (Elimäen lukion ohjaussuunnitelma) on yhdistetty työnjaon mukaan ja opintoajan mukaan laadittu ohjaussuunnitelma. Tällaisesta ohjaussuunnitelmasta on kaksinkertainen hyöty: siitä ei ainoastaan näy kunkin toimijan vastuualue vaan myös pääpiirteittäin hahmotettu ajallinen toimintasuunnitelma kullekin toimijalle. Oppilaitosten arjessa, tarpeeksi usein päivitettyinä, tällainen ohjaussuunnitelma kertoo opinto-ohjauksesta hyvin keskeisiä asioita eli *kuka* ohjausta tekee ja *milloin* se tehdään. Se toimii karttana – ilman valkoisia läikkiä, joille kukaan ei koskaan mene – jonka avulla kaikki oppivat suunnistamaan ohjauksellisen strategian mukaan.

Vaikka on peruskouluja ja lukiota, joissa ei ole vielä kirjattu ohjaussuunnitelmaa muistiin, niissä kaikissa oppilaat ja opiskelijat saavat varmasti ohjausta. Tämä ohjaus kannattaa työstää kirjalliseen muotoon eli ohjaussuunnitelmaksi, jolloin ohjaustyöstä tulee näkyvää. Suuri osa etenkin opintoajan mukaan laaditusta ohjaussuunnitelmasta lienee olemassa olevien käytänteiden muistiin merkitsemistä, etenkin kun monet toimenpiteet määräytyvät myös oppilaitosten ulkopuolelta tulevista aikatauluista: yhteishaku, ylioppilaskirjoitukset, vain muutaman mainitakseni. Sen sijaan työnjaon mukaan tehtävää ohjaussuunnitelmaa varten on oppilaitoksen toimijoiden ja myös ulkopuolisten sidosryhmien sovittava keskenään vastuualueistaan. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä ohjaussuunnitelman tekijän ja kaikkien sen toteuttajien välillä.

Lukion ryhmänohjaajien tehtäviä koskevat haastattelut

Haastattelin pienen lukion ryhmänohjaajia siitä, minkälaisena he näkevät oman roolinsa lukion ohjauksellisen strategian toteuttajina. Lukiossa ei oltu vielä tehty ohjaussuunnitelmaa. Kysyin heiltä neljä kysymystä:

1. Mitä ohjaukseen liittyviä tehtäviä kuuluu ryhmänohjaajan tehtäviin?
2. Oletko saanut perehdytystä ryhmänohjaajan tehtävään?
3. Mitä kuuluu opinto-ohjaajan tehtäviin?
4. Mitä ohjaukseen liittyviä tehtäviä kuuluu aineenopettajan tehtäviin?

Kysymykseen numero 2 ryhmänohjaajan työhön perehdytyksestä kaikki vastasivat kielteisesti ja tarkensivat, että mitään kirjallista perehdytysmateriaalia ei ole oppilaitoksessa valmistettu. Kaikki myös kertoivat kyselleensä itse aktiivisesti sellaisilta kollegoilta, jotka olivat aiemmin toimineet ryhmänohjaajina. Vaikkakin tällainen mentorointi usein toimii hyvin, ei se tässä oppilaitoksessa ole virallisesti tunnustettua toimintaa, joten se aika ajoin on myös melko satunnaista. Eli ryhmänohjaajan joihinkin tehtäviin ei ole voinut valmistautua etukäteen vaan niistä on tullut informoiduksi periaatteella ”tämä sinun olisi pitänyt tehdä”. Pienen lukion etuna tosin oltiin huomattu, että myös apulaisrehtori ehti usein neuvomaan ja jopa avustamaan ryhmänohjaajia kiireellisissä tai muuten ongelmallisissa asioissa.

Kysymyksestä numero 4 aineenopettajan ohjauksellisista tehtävistä oltiin myös pitkälti yhtä mieltä. Aineenopettaja ohjaa opiskelijoita oman alansa opiskelutekniikassa ja esimerkiksi informoi oman alansa jatko-opintomahdollisuuksista sekä huolehtii omien kurssiensa

osalta poissaolokäytännöistä ja kurssisuorituksista. Aineenopettajan tehtäväksi nähtiin myös oman aineen osalta vuosittaisen kurssivalinnan ohjaamisen, etenkin niiden opiskelijoiden osalta, jotka haluavat kirjoittaa aineen ylioppilaskokeissa. Tätä tosin ei aineenopettaja aina pysty tekemään, koska hän ei saata edes tietää, milloin opiskelijat tekevät kurssivalintansa.

Kaikki haastateltavat olivat aineenopettajina kokeneet opiskelijoiden kurssisuoritusten seuraamisen haastavaksi puhtaasti tiedonkulkusyistä. Oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman mukaan opiskelijalle tulee tietyn aineen opiskeluun etenemisestä, jos kaksi peräkkäistä kurssia saa arvosanan 4. Tätä on aineenopettajan ollut vaikea seurata yksittäisen opiskelijan osalta, koska hänellä ei ole ollut pääsyä oppilashallinto-ohjelmaan ja sen arvosanatiedostoihin. Syyslukukaudesta 2015 lähtien tämä ongelma tosin poistuu Wilma-ohjelman käyttöönoton yhteydessä.

Ylimääräistä haastetta opiskelijoiden kurssisuoritusten seuraamiseen ja ongelmiin puuttumiseen tuovat paikallisen ammattioppilaitoksen yhdistelmäopiskelijat, joiden tutkintoon sisältyy 45 kurssia lukio-opintoja ja ylioppilaskirjoitukset. Heidän kurssisuorituksensa ovat lukion oppilashallinto-ohjelmassa mutta he ovat fyysisesti noin 15 kilometrin päässä lukiosta kaksi ensimmäistä opiskeluvuottaan. Yhteydenpidossa saattaa olla joskus katkoksia, vaikkakin aineenopettajat osallistuvat ryhmänohjaajien ja molempien oppilaitosten opinto-ohjaajien kanssa joka jakson jälkeen ns. jaksokokoukseen, joissa käydään läpi opiskelija-asioita. Wilma oletettavasti parantaa tiedonkulkua myös tässä suhteessa.

Kysymykseen numero 1 ryhmänohjaajan tehtävistä kaikki ryhmänohjaajina toimivat olivat samaa mieltä siitä, että ryhmänohjaajan kuuluu seurata ryhmänsä opiskelijoiden opintojen toteutumista ja muistuttaa aineenopettajaa kesken olevista tai hylätyistä kursseista sekä keskustella asiasta opiskelijan kanssa. Osa haastateltavista kertoi myös, että he ryhmänohjaajana kuulostelevat, miten ryhmä toimii ryhmänä ja onko jollain opiskelijalla vaikeuksia sopeutua ryhmään tai muuta, mitä pitäisi ottaa huomioon. Kaikki ryhmänohjaajat sanoivat, että he eivät nykyisellään puutu juuri mitenkään opiskelijoiden kurssivalintoihin, koska heille kurssilomake tulee vain jaettavaksi ryhmälle ja koska he ovat epätietoisia siitä, kuuluuko kurssivalintojen läpikäyminen opiskelijoiden kanssa heille vai ei. He eivät myöskään välttämättä koe omaavansa tarpeeksi tietoa esimerkiksi jatko-opintojen edellyttämistä kurssivalinnoista. Jos he saisivat tehtävään perehdytystä, he voisivat

osaltaan ohjata kurssivalintojen tekemistä, esimerkiksi sen suhteen, miten monta kurssia kannattaa minäkin opiskeluvuonna ottaa.

Ryhmänohjaajat kokivat työtään haittaavana sen, että he eivät aina tiedä, mitkä asiat heidän pitäisi ottaa vastuulleen ja mitkä asiat kuuluvat jollekin toiselle, esimerkiksi opintojen ohjaajalle, apulaisrehtorille, rehtorille tai vaikkapa kuraattorille. He olivat tietoisia siitä, että joskus he tekivät päällekkäistä työtä jonkun toisen kanssa tai, mikä pahempaa, joskus asiat jäivät huonolle hoidolle siksi, että kukaan ei ajoissa huomannut ettei niitä hoidettu. Eri toimijoiden vastuualueita ei siis ole selkeästi määriteltä. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuo myös oman haasteensa opiskelija-asioiden hoitoon, kuten myös se, että lukion viimeisellä luokalla useimmat opiskelijat ovat jo täysi-ikäisiä, jolloin yhteistyö kodin kanssa saattaa jopa loppua. Jos lukion opiskelijalla on sellaisia erityistä huomiota vaativia asioita, joista joudutaan keskustelemaan moniammatillisen ryhmän kanssa, on vaarana se, että tämän ryhmän koostumus aikaa myöten vaihtelee ja samoin saattavat myös ryhmän päätökset muuttua ajan myötä hyvinkin erilaisiksi. Oppilashuoltolakihan edellyttää, että opiskelijalta kysytään, ketkä saavat olla mukana hänen asioistaan keskustelemassa. Jos ryhmänohjaaja on se henkilö oppilaitoksessa, joka on opiskelijan ensisijainen kontaktihenkilö asioiden hoitamisessa, tulisi hänen luonnollisestikin kuulua tähän ryhmään koko ajan mutta näin ei aina ole. Silloin tullaan tilanteeseen, jossa ryhmänohjaajalla toisaalta katsotaan olevan vastuuta opiskelijasta mutta toisaalta häntä ei oteta mukaan käsittelemään opiskelijan asioita.

Kysymykseen numero 3 opinto-ohjaajan tehtävistä löytyi haastateltavilta yhteinen kanta: opinto-ohjauskurssien ja niihin kiinteästi kuuluvien jatko-opintoesittelyjen ja tutustumiskäyntien lisäksi opo seuraa myös osaltaan opiskelijoiden lukio-opintojen edistymistä. Hän on pääasiallinen ohjaaja opiskelijoiden kurssivalinnoissa ja tekee heidän kanssaan ylioppilastutkintosuunnitelman sekä ohjaa heitä jatko-opintosuunnittelussa. Hän on mukana vastaanottamassa ja ryhmäyttämässä uusia lukion opiskelijoita sekä ohjaa mahdollista neljättä vuotta opiskelevien lukiolaisten opiskelusuunnitelman tekemistä.

Yhteenveto

Aineenopettajien kokemina ohjauksellisina ongelmina nousi esille lähinnä informaation saaminen. Ohjaussuunnitelmassa kannattaakin määritellä, miten aineenopettajat saavat

tarvitsemansa informaation oikeaan aikaan. Jos esimerkiksi opinto-ohjaaja tiedottaa opettajakunnalle lukion kurssivalintojen ajankohdasta hyvissä ajoin, aineenopettajat voivat oman aineensa osalta tarjota opiskelijoille ohjausta kurssien valintaan. Oman aineen kurssisuoritusten seuraamisessa Wilma-ohjelma tarjonnee kätevän informaatiokanavan.

Lukiolaisten opintojen edistymisen seuraaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet pitää ohjaussuunnitelmassa määritellä selkeästi kullekin toimijalle. On hyvä, että aineenopettaja pystyy oman aineensa osalta seuraamaan opiskelijoiden kurssisuorituksia esimerkiksi Wilma-ohjelmasta, etenkin silloin, jos aineenopettaja on vaihtunut. Ryhmänohjaajalla on kuitenkin kokonaisvaltaisempi vastuu ryhmänsä opiskelijoiden opintomenestyksestä, joten hylättyjen tai keskeneräisten kurssien seuraaminen ja niihin liittyvät toimenpiteet sopivat luontevasti ryhmänohjaajan tehtäväksi. Haasteena tässä saattaa olla informaation kulku toimijalta toiselle sekä myös ajantasaisen informaation saaminen kustakin ryhmän opiskelijasta. Wilma osaltaan helpottanee tätä haastetta, kun ryhmänohjaajan käyttöoikeudet määritellään Wilmaan oikealla tavalla: silloin ryhmänohjaaja näkee melko hyvin reaaliajassa ryhmänsä opiskelijoiden kurssitilanteen ja pystyy lähestymään kyseistä opiskelijaa neuvotellakseen hänen kanssaan tarvittavista toimenpiteistä. Ryhmänohjaaja voi myös informoida aineenopettajia, mitä opiskelijan kanssa on sovittu, joskin opiskelijan on luonnollisesti myös itse otettava vastuu kurssiensa suorittamisjärjestelyistä.

Opinto-ohjaajan osuus opintojen edistymisen seuraamisessa keskittyy opiskelijan ainevalintoihin ja niissä tapahtuviin muutoksiin. Etenkin silloin, jos opiskelija uuden jakson alussa haluaa muuttaa alkavan jakson kurssivalintojaan, on kokonaisuuden kannalta tärkeää, että opinto-ohjaaja keskustelee hänen kanssaan muutoksista ja niiden vaikutuksista opiskelijan ylioppilaskirjoitussuunnitelmaan ja jatko-opintosuunnitelmaan. Opinto-ohjaaja seuraa opiskelijan kurssisuorituksia oppilashallintaohjelmasta ja varmistaa, että opiskelija tekee lukion aikana valmistumiseen tarvittavan määrän kursseja ja myös opiskelijan jatko-opintosuunnitelmaan sopivia kursseja.

Jos lukion opiskelijalla on sellaisia erityistä huomiota vaativia asioita, joiden selvittelyssä moniammatillinen ryhmä on hyvä ratkaisu, on hyvä päättää, kenellä on opiskelijan asioiden hoidossa päävastuu. Oppilashuoltolaki edellyttää jokaisen opiskelijan asioista huolestuvan toimijan olevan aloitteellinen asioiden käsittelyssä ja antaa myös opiskelijalle sananvaltaa siinä, ketkä hänen asioitaan ovat käsittelemässä. Organisaatiossa ei siis voida enää kategorisesti päättää, kenellä on vastuu vaan vastuun voi saada eri toimija eri

opiskelijoiden kanssa. Tärkeintä lienee, että heti alussa päätetään yhdessä, kenellä on päävastuu.

Ohjaussuunnitelma toimii uudelle ryhmänohjaajalle perehdytysmateriaalina: työnjako ja tehtävät –osiosta selviää se, *mitä* pitää tehdä ja ohjauksen vuosikello –osiosta se, *milloin* pitää tehdä. Kaikki haastateltavat olivat epätietoisia vastuualueistaan joidenkin tehtävien osalta mutta ohjaussuunnitelmaa tehdessä on kaikilla toimijoilla mahdollisuus ottaa esille itseä askarruttavat kysymykset ja myös mahdollisuus sopia yhteisesti, kuka mitäkin tekee. Näin ohjaussuunnitelman avulla pystytään puuttumaan esimerkiksi Lerkkasen esittämään ongelmaan lukion ohjaustoiminnassa eli ohjauksen työnjaon ja organisoitumisen heikkouteen.

Suomen Lukiolaisten Liitto asetti kirjallisen jatko-opintosuunnitelman tekemisen yhdeksi prioriteetiksi hyvässä opintojen ohjauksessa. Kun ryhmänohjaajat seuraavat aktiivisesti ryhmänsä opiskelijoiden yleistä edistymistä lukiokurssien suorittamisessa ja osaltaan ohjaavat kurssivalinnoissa, jää opintojen ohjaajalle enemmän aikaa jatko-opintosuunnitelman määrätietoiseen ohjaamiseen. Tämä tosin ei vielä toimi vastauksena Lukiolaisten Liiton esittämään toivomukseen siitä, että lukiolaisten jatko-opintovalmiuksia tulisi arvioida oppiainerajat ylittäen eikä vain yksittäisillä tenteillä, joten tämä jää vielä tällä hetkellä oppilaitoksen kehittämishaasteeksi.

Ohjaussuunnitelma on hyvä käytännön työkalu oppilaitoksessa. Sen avulla voidaan osaltaan perehdyttää organisaation uusia toimijoita ja tuoda ohjausta näkyväksi. Ohjaussuunnitelman laatiminen edistää ohjauksen tasalaatuisuutta myös pidemmällä aikavälillä sekä helpottaa myös kehitystyötä, kun käytänteet, periaatteet ja toimijoiden vastuualueet ovat siinä selkeytettyinä. Erityisesti näin lienee silloin, kun eri asteen oppilaitokset toimivat yhteistyössä kuten pienten lukiodien kohdalla usein on laita.

Lähteet

- Anttonen, H. Portaankorva, L. Ohjaussuunnitelman laatiminen – Materiaalia Oulun seudun kunnille ja kouluille. Viitattu 5.4.2015. [www.seutunappi.fi/filebank/520-Ohjaussuunnitelman laatiminen.doc](http://www.seutunappi.fi/filebank/520-Ohjaussuunnitelman%20laatiminen.doc)
- Elimäen lukion ohjaussuunnitelma. Viitattu 21.10.2012. <http://www.edukouvola.fi/elimaenlukio/opintoohjaus/>
- Haime, S. ja Huttunen, M-L. 2011. Luokan- ja ryhmänohjaajan työ ja tehtävät. Teoksessa Opo. Opinto-ohjaajan käsikirja. Toim. H. Kasurinen, E. Merimaa ja J. Pirttiniemi. Helsinki: Opetushallitus.
- Lerkkanen, J. 2011. Nuorten ohjaustarpeiden arviointi. Teoksessa Opo. Opinto-ohjaajan käsikirja. Toim. H. Kasurinen, E. Merimaa ja J. Pirttiniemi. Helsinki: Opetushallitus.
- Lukion uusi tuntijako hyväksyttiin – lukiokoulutukselle oma kehittämishanke. Verkkouutiset 13.11.2014. Opetushallitus. Viitattu 5.4.2015. [http://www.oph.fi/ajankohtaista/verkkouutiset/101/0/lukion uusi tuntijako hyväksyttiin - lukiokoulutukselle oma kehittämishanke](http://www.oph.fi/ajankohtaista/verkkouutiset/101/0/lukion_uusi_tuntijako_hyvaksyttiin_-_lukiokoulutukselle_oma_kehittamishanke)
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Viitattu 4.4.2015.
- Schrey, H. 2009. Ohjausympäristön, -ajattelun ja -suunnitelman kehittäminen peruskoulussa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä.
- Väyrynen, M. 2011. Opinto-ohjaajan koulun tason tehtävät ja työn organisointi perusopetuksessa ja lukiossa. Teoksessa Opo. Opinto-ohjaajan käsikirja. Toim. H. Kasurinen, E. Merimaa ja J. Pirttiniemi. Helsinki: Opetushallitus.
- Wilo, M. ja Suomen Lukiolaisten Liitto ry. 2012. Jännän äärellä. Selvitys abiturienttien jatko-opintoihin ohjauksesta. Suomen Lukiolaisten Liitto ry.